

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ФІЗИЧНИХ І ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL GUARANTEES OF THE RIGHTS OF INDIVIDUALS AND LEGAL ENTITIES IN THE EXERCISE OF STATE SUPERVISION AND CONTROL

Лозинський Ю.Р., к.ю.н.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

Інститут права Львівського державного університету внутрішніх справ

У статті розглянуто адміністративно-правові гарантії прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю у контексті чинного законодавства та стратегічних документів України. Методологічну основу дослідження становили універсальні наукові методи пізнання правових явищ: системний, структурно-функціональний, формально-юридичний методи, метод порівняльного правознавства. Підвищення ефективності захисту прав під час здійснення державного нагляду та контролю зумовлює актуальність теми дослідження. Зазначено, що нагляд і контроль виступають необхідним засобом зміцнення порядку, законності та справедливості у житті суспільства, водночас можливість застосування адміністративного розсуду під час перевірок передбачає систему гарантій захисту прав суб'єктів контролю. У зазначеному аспекті розглянуто правову природу, сутність та властивості адміністративно-правових гарантій та їх специфіку у механізмі забезпечення права фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного контролю, організаційно-правові засоби захисту прав. На підставі системного аналізу сучасного законодавства України, яким встановлюються гарантії прав контрольованих осіб, доведено, що адміністративно-правове гарантування є необхідним елементом механізму забезпечення прав фізичних і юридичних осіб та сутнісною характеристикою системи державного нагляду та контролю. Зазначено, що процеси гарантування, крім забезпечення режиму законності у діяльності наглядових і контрольних органів, відновлення порушених прав, включають й інші заходи, створені задля визнання прав, їх дотримання, створення сприятливих умов реалізації контрольованими особами законних інтересів. Чинна система законодавчих гарантій прав суб'єктів під час здійснення державного нагляду та контролю охоплює гарантії-принципи, гарантії-обов'язки, гарантії-дозволи, гарантії-санкції.

Ключові слова: адміністративне право, захист, законні інтереси, суб'єкти, механізм правового забезпечення, правові засоби, адміністративний розсуд.

The article considers the administrative and legal guarantees of the rights of individuals and legal entities in the implementation of state supervision and control in the context of current legislation and strategic documents of Ukraine. The methodological basis of the study were universal scientific methods of cognition of legal phenomena: systemic, structural-functional, formal-legal methods, the method of comparative jurisprudence. Improving the effectiveness of protection of rights during state supervision and control determines the relevance of the research topic. It is noted that supervision and control are a necessary means of strengthening order, law and justice in society, while the possibility of using administrative discretion during inspections provides a system of guarantees to protect the rights of control subjects. In this aspect the legal nature, essence and properties of administrative and legal guarantees and their specifics in the mechanism of ensuring the rights of individuals and legal entities in the exercise of state control, organizational and legal means of protection are considered. Based on a systematic analysis of modern legislation of Ukraine, which establishes guarantees of the rights of controlled persons, it is proved that administrative and legal guarantee is a necessary element of the mechanism for ensuring the rights of individuals and legal entities and essential characteristics of state supervision and control. It is noted that the guarantee processes, in addition to ensuring the rule of law in the activities of supervisory and control bodies, restoration of violated rights, include other measures designed to recognize rights, their observance, create favorable conditions for controlled interests of legitimate interests. The current system of legislative guarantees of the rights of subjects during state supervision and control includes guarantees-principles, guarantees-obligations, guarantees-permits, guarantees-sanctions.

Key words: administrative law, protection, legitimate interests, subjects, mechanism of legal support, legal means, administrative discretion.

Державний контроль як зміцнення законності у суспільстві має здійснюватися у межах закону, за дотримання прав фізичних і юридичних. Особливе місце у системі стримувань необґрунтованого втручання держави у діяльність перевірених займають правові гарантії. Дані правові засоби в силу своїх якостей та характеристик обмежують несанкціоновану присутність у справах контрольованих осіб. В основі вони мають адміністративно-правову природу та реалізуються у межах адміністративно-правового способу регулювання суспільних відносин. Важливо скласти цілісну картину встановлених законодавством гарантій, оцінити місце та роль цих засобів у механізмі адміністративно-правового гарантування прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю, визначити механізми реалізації цих інструментів. Комплексний розгляд зазначеної тематики сприяє науковому пошуку напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання державного нагляду та контролю з позицій пріоритету прав фізичних і юридичних осіб.

Важливе значення для розробки проблеми мали також праці вчених-правознавців: В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, В. Ю. П. Битяка, О. П. Віхрова, П. В. Діхтієвського, І. С. Гриценка, Є. В. Додіна, Р. А. Каложного, Л. Є. Кисіль, А. А. Козловського, М. І. Козюбри, Т. О. Коло-

моєць, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, В. І. Курила, Є. В. Курінного, Р. С. Мельника, В. Я. Настюка, Н. М. Оніщенко, О. І. Остапенка, А. О. Селіванова, О. І. Харитонові, Я. М. Шевченко, Ю. С. Шемчушенка та інших.

Вчені зробили значний вклад у розвиток адміністративного права, зокрема дослідження адміністративно-правових гарантій захисту прав фізичних і юридичних осіб у сфері державного управління. Водночас адаптація національного законодавства до вимог Європейського Союзу потребує удосконалення системи захисту прав у сфері контрольно-наглядової діяльності.

Мета статті – дослідження адміністративно-правових гарантій прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю.

В адміністративному праві України контроль розглядається в широкому розумінні як один із способів забезпечення законності та дисципліни в публічному адмініструванні, як процес спостереження за дотриманням нормативно-правових актів різними суб'єктами адміністративного права [1, с. 462].

Адміністративне право регулює суспільні відносини, що виникають у процесі державно-управлінської діяльності у її різноманітній активності, і виступає правовою формою, яка організує управлінську матерію відповідно до завдань держави та суспільства.

Безпосередня діяльність щодо реалізації регулятивної функції права є частиною механізму реалізації цієї функції. Поряд із активною фазою реалізації права є пасивна, коли існування права достатньо, щоб забезпечити правомірну поведінку. Активна фаза реалізації права має епізодичний характер, коли є потреба внесення змін до наявного правопорядку [2, с. 42].

У науці адміністративного права термін «адміністративно-правові гарантії» використовують у різних смислових значеннях. Його застосовують у відношенні до адміністративного права, при висвітленні механізму адміністративно-правового регулювання та різноманітних адміністративно-правових режимів, щодо окремих видів адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, характеризуючи адміністративно-правовий статус особистості, при розгляді способів забезпечення законності в публічному управлінні та інших значеннях.

В. З. Чернописька під адміністративно-правовими гарантіями розуміє умови, засоби та дії уповноважених державних органів, які забезпечують фактичну реалізацію та надійний захист [3 с. 61-62].

Поняття «адміністративно-правові гарантії» використовується як узагальнююче для групи адміністративно-правових засобів, за допомогою яких адміністративно-правові відносини з ідеальних, абстрактних моделей перетворюються на реальні. Гарантії виступають необхідною частиною адміністративно-правового механізму забезпечення прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю.

Необхідно зауважити, що у законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» безпосередньо адміністративно-правові гарантії захисту суб'єктів контролю не визначено [4].

Національної економічної стратегії на період до 2030 року у пункті 4 «Оптимізація державного нагляду (контролю)» (за стратегічною ціллю 1 «Забезпечення прозорого та ефективного регулювання діяльності підприємств» напрямку 3 «Регуляторне середовище») передбачене перегляд сфер державного нагляду (контролю) та функцій контролюючих органів, оптимізація кількості сфер державного нагляду (контролю), удосконалення гарантій захисту суб'єктів контроль [5].

У літературі механізм адміністративно-правового забезпечення управління розглядається як складний комплекс норм адміністративного права та заснованих на них загальних та спеціальних умов, процесів і засобів, що реалізуються державою для збереження встановленого порядку управління [1, с. 463]. За допомогою даного механізму аналізується і оцінюється реалізація суб'єктивних прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні заходів нагляду та контролю, вживаються заходи до втілення ідеальних правомочностей у реальні.

З питання структури аналізованого механізму у дослідників немає єдності позиції. У його складі виділяють: органи державної влади (інституційні суб'єкти), адміністративні правовідносини, норми права, акти реалізації прав і обов'язків, акти тлумачення, режим законності, правову освіту, юридичну відповідальність та інші елементи.

Як важливу частину механізму забезпечення прав фізичних і юридичних осіб визнаються гарантії. Гарантії закріплені в кожній сфері соціально-економічних відносин [6, с. 177]. Гарантії в адміністративно-правовому механізмі забезпечення прав фізичних і юридичних осіб займають значне місце, але не вичерпують його обсягу. Вони, як правові гарантії, встановлюються та діють для певної мети за допомогою властивого інструментарію щоб впливати на соціальне середовище та на людей та забезпечити дію суб'єктивних прав учасників суспільних відносин, їх повноцінну реалізацію, захистити правовідносини від посягань та порушень [7, с. 60].

Стосовно змісту адміністративно-правових гарантій прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю, важливо зазначити, що за природою адміністративно-правові засоби, що становлять цей зміст, не є винятковими для сфери державного нагляду та контролю.

Ці інструменти є універсальними для адміністративно-правового способу регулювання суспільних відносин. Специфіку та об'єднуючі засади їм надають: мета, об'єкт гарантування, суб'єкт застосування, період часу, коли вони застосовуються.

У літературі як юридичні засоби розглядаються різні правові категорії, за допомогою яких здійснюється упорядкування суспільних відносин та задовольняються інтереси суб'єктів права. Це – принципи права, норми права, суб'єктивні права та юридичні обов'язки, юридична відповідальність, правові обмеження, правові стимули, правові заохочення, акти застосування норм права та інші [8]. Дані засоби застосовуються у конструюванні адміністративно-правових гарантій. Їх набір дозволяє гарантувати дію прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю, залежить від статусу суб'єкта гарантій, переслідуваних завдань та функцій, що виконуються.

Адміністративно-правові гарантії прав контрольованих осіб можна охарактеризувати як сукупність адміністративно-правових норм та здійснюваних на їх основі та відповідно до них дій повноважних суб'єктів, які забезпечують визнання, дотримання та захист прав фізичних і юридичних осіб як учасників відносин з державного нагляду та контролю.

На думку Л. В. Сороки, нагляд і контроль як елементи системи державних гарантій представляють комплекс правових, організаційних, інформаційно-інспекційних заходів [9, с. 176]. Адміністративно-правові гарантії характеризуються низкою якостей. Аналіз наукових джерел з проблеми дозволяє назвати основні властивості адміністративно-правових гарантій, що забезпечують реалізацію прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю:

- мають публічно-правову природу і орієнтовані на забезпечення публічних інтересів учасників наглядово-контрольних відносин;
- походні від конституційних гарантій, які є первісними та універсальними гарантіями прав фізичних і юридичних осіб, розвивають та конкретизують їх;
- опосередковані нормами права та реалізуються у межах адміністративно-правового порядку щодо певних адміністративних процедур; носять обслуговуючий, захисний і охоронний характер стосовно прав суб'єктів наглядово-контрольних відносин;
- є складовою механізму забезпечення прав фізичних і юридичних осіб як учасників наглядово-контрольних відносин і одночасно виступають елементом адміністративно-правового статусу фізичної особи та правового становища юридичної особи;
- потреба у зверненні виникає у зв'язку з практичною діяльністю органів публічної влади щодо реалізації наглядово-контрольних повноважень;
- мають особливу юридичну силу, спрямовану на подолання перешкод, що стоять на задоволенні інтересів і реалізації прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю;
- виконують роль засобу стримування поведінки, що відхиляється, з боку інших учасників наглядово-контрольних відносин;
- призводять до застосування до конкретних результатів у вигляді створення умов для безперешкодної реалізації фізичними та юридичними особами прав у наглядово-контрольних відносинах, охорони та захисту прав та інших юридичних наслідків, опосередкованих функціями гарантій;

– у реалізації забезпечені примусовою силою держави; спираються на легальну можливість застосування до порушників прав фізичних і юридичних юридичної відповідальності за порушення їх дій;

– об'єктивовані та формалізовані в нормах адміністративного права, у різних адміністративно-процесуальних документах та діях.

Об'єктом адміністративно-правового гарантування у сфері державного нагляду та контролю є суспільні відносини, що складаються у зв'язку із забезпеченням прав фізичних і юридичних осіб як учасників наглядово-контрольних відносин.

Предметом впливу гарантій є поведінка наглядових і контрольних органів, їх посадових осіб. Гарантії покликані забезпечити таку поведінку цих органів, що найбільше відповідає законним інтересам контрольованих осіб. Це досягається за рахунок встановлення відповідних заборон, обмежень, обов'язків та процедур контрольної діяльності.

Контрольним і наглядовим органам адресуються принципи організації та здійснення державного нагляду та контролю. Організація належним чином врегульована правом і правомірна наглядово-контрольна діяльність виступає гарантією дотримання прав контрольованих осіб.

Гарантії впливають поведінку контрольних органів у контексті реалізації адміністративного розсуду [10, с. 10-11]. Адміністративно-правові гарантії виступають як ефективний обмежувач суб'єктивного розсуду в роботі наглядових і контрольних органів. За допомогою гарантій держава змушує суб'єктивний адміністративний розсуд під час здійснення державного нагляду та контролю, надмірність якого є рисою контрольної-наглядової практики.

У сферу дії включено діяльність інших органів і посадових осіб, які мають забезпечувати права контрольованих осіб, діяти у сфері цих осіб, впливаючи поведінку наглядових і контрольних органів. Такі правомочності надані суду та деяким іншим органам і посадовим особам державної адміністрації.

Основне призначення правових гарантій пов'язують із захистом порушених прав, їх відновленням. Постановка першому плані такої мети означає, що держава заздалегідь допускає порушення прав із боку наглядових і контрольних органів. Але права захищені тоді, коли не допущено порушення. Основне призначення гарантій полягає у недопущенні порушень прав контрольованих осіб через створення умов реалізації прав, попередження порушень прав, стримування неправомірних дій посадових осіб наглядових і контрольних органів.

Аналіз законодавства, теоретичних джерел дозволяє виділити функції щодо прав контрольованих осіб:

– попередження порушень, сприяння виявленню та припинення порушень і захист прав контрольованих осіб із боку наглядових і контрольних органів;

– обмеження суб'єктивного розсуду у діяльності наглядових і контрольних органів і зміцнення режиму законності у наглядово-контрольній діяльності;

– сприяння створенню організаційно-правових умов реалізації прав контрольованих осіб.

Адміністративно-правове регулювання контролю можна визначити як цілеспрямовану діяльність нормотворчого та правореалізаційного характеру уповноважених посадових осіб і наглядово-контрольних органів щодо впорядкування та реалізації за допомогою правових засобів суспільних відносин у зазначеній сфері [11, с. 77].

Гарантії забезпечують досягнення цього результату щодо факту існування їх. Інспектор наглядово-контрольного органу не буде навмисно ігнорувати процедуру наглядово-контрольного заходу, якщо буде впевнений, що за цим невідворотно піде скарга контрольованої особи

та визнання незаконними дій, а він буде притягнутий до юридичної відповідальності.

Попередження правопорушень та зловживань з боку посадових осіб наглядових і контрольних органів, формування почуття поваги до прав фізичних і юридичних осіб забезпечується за рахунок проведення спеціальних заходів. Це встановлення кваліфікаційних вимог до професійних знань і вмінь інспекторського складу наглядово-контрольних органів, відповідна професійна підготовка, інші заходи, спрямовані на якісне кадрове забезпечення апарату. Гарантії виконують роль засобів, які дозволяють своєчасно та повно виявляти порушення прав фізичних і юридичних осіб.

Захист прав контрольованих осіб досягається рахунок юрисдикційних заходів, які забезпечують відновлення порушених прав. Це означає, що дії наглядових і контрольних органів, що перешкоджають реалізації прав фізичних і юридичних осіб, усуваються, винні посадові особи відповідають у вигляді відповідних обтяжень.

Компенсується матеріальна та моральна шкода, заподіяна фізичним і юридичним особами внаслідок неправомірних дій посадових осіб. Функція сприяння створенню умов для безперешкодної реалізації фізичними та юридичними особами наявних прав у реалізації спрямована на формування системи правових, організаційних, економічних, соціальних, ідеологічних, науково-технічних передумов, які держава створює для контрольованих осіб, для того щоб вони могли успішно реалізувати спеціальні права при проведенні щодо них заходів нагляду та контролю.

Ця стримуюча роль гарантій вивчена недостатньо. Гарантії-обмежувачі застерігають контрольні і наглядові органи від надмірної адміністративної старанності та неправового втручання у діяльність контрольованих осіб, що зумовлюють вибір алгоритму дій, який не пов'язаний з ризиком порушень прав фізичних і юридичних осіб.

Завдяки функції сприяння вирівнюванню юридичних можливостей контрольованих осіб і наглядових і контрольних органів у реалізації правосуб'єктності фізичні і юридичні особи мають можливість на рівних із контролюючими особами відстоювати законні інтереси, захищати їх. Гарантії безпосередньо впливають на зміцнення режиму законності у наглядово-контрольній діяльності.

На думку О. Марушія, щодо змісту та сутності законності в діяльності органів виконавчої влади то ця категорія має складну діалектичну природу, пов'язану з фіксацією певного ідеалу правозастосування та реалізацією його на всіх сукупностях правових взаємовідносин [12, с. 188].

Гарантії орієнтують, стимулюють контрольні та наглядові органи, їх посадових осіб на підвищення рівня правової культури, змушують їх діяти у межах правового простору, на підставі та у відповідності до положень законів, інших нормативно-правових актів, у межах наданих повноважень, не дають виходити безкарно за межі об'єкта і предмета нагляду та контролю.

Вказані функції направлені на завдання боротьби з правопорушниками у наглядово-контрольних відносинах. Вони мають самостійне значення та утримання в адміністративно-правовому механізмі забезпечення прав фізичних і юридичних осіб при проведенні заходів нагляду та контролю.

Кожна гарантія виконує одну або кілька з названих ролей, сприяючи досягненню генеральної мети – забезпеченню дотримання прав фізичних і юридичних осіб під час здійснення заходів нагляду та контролю.

Адміністративно-правові гарантії прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю можна визначити як сукупність адміністративно-правових норм, заснованих на юридичних і організаційних діях повноважних суб'єктів, спрямованих на визнання,

дотримання та захист прав фізичних і юридичних осіб як контрольованих осіб, попередження, виявлення та припинення порушень прав, вирівнювання юридичних можливостей контрольованих осіб і наглядових і контрольних органів у реалізації правосуб'єктності, обмеження суб'єктивного розсуду у діяльності даних органів.

Адміністративно-правові гарантії у забезпеченні прав мають інтегративне значення у системі правових гарантій прав учасників наглядово-контрольних відносин. Усі інші правові гарантії, що застосовуються та використовуються у сфері державного нагляду та контролю, доповнюють адміністративні.

На відміну від інших видів гарантій (наприклад, кримінально-правових, цивільно-правових), адміністративно-правові гарантії створюють правові можливості для реалізації суб'єктами наявних прав оперативної та з меншими витратами. Адміністративно-правові гарантії у забезпеченні прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю не вичерпують всього обсягу державного гарантування, що використовується для забезпечення прав контрольованих осіб. Ефективно дані інструменти можуть виконувати функції при спільній дії з іншими гарантіями і іншими адміністративно-правовими засобами, за умови залучення до процесу гарантування всіх соціальних інститутів, а не тільки публічної адміністрації.

Комплексний правовий захист суб'єктивних прав означає, що задіяні юридичні засоби повинні мати властивість, яка забезпечить ефективне застосування різних за характером і змістом нормативних приписів при захисті.

Зв'язок гарантій прав фізичних і юридичних осіб простежується із заходами щодо зміцнення законності у публічному управлінні та у наглядово-контрольній діяльності. Їх можна розглядати як гарантії того, що права контрольованих осіб у процесі нагляду та контролю будуть дотримані та захищені. Ці заходи становлять сутнісну основу гарантій прав, оскільки гарантії законності поширюється на весь спектр наглядово-контрольних відносин, усіх учасників. У цьому плані вони схожі на гарантії прав фізичних

і юридичних осіб, відрізняючись об'єктом впливу. При взаємозв'язку гарантії законності та гарантії прав це різні юридичні категорії. Специфічні їх об'єкти, суб'єкти та зміст.

Висновки. Адміністративно-правові гарантії розуміються як сукупність відповідних норм адміністративного права та заснованих на них юридичних та організаційних дій уповноважених суб'єктів і компетентних осіб щодо їх реалізації, спрямованих на визнання, дотримання та захист прав фізичних і юридичних осіб, попередження, виявлення та припинення порушень цих прав, вирівнювання юридичних можливостей контрольованих осіб та наглядово-контрольних органів у реалізації правосуб'єктності, обмеження суб'єктивного розсуду у діяльності наглядово-контрольних органів.

Адміністративно-правові гарантії є необхідним елементом механізму забезпечення прав фізичних і юридичних осіб при здійсненні державного нагляду та контролю. Вони дозволяють стримувати посадових осіб наглядово-контрольних органів від неправомірних дій щодо контрольованих осіб, охороняти та захищати права контрольованих осіб, забезпечують цивілізованість державного нагляду та контролю, його ефективність. У системі гарантій прав контрольованої особи адміністративно-правові гарантії виконують інтегративну роль. Усі інші правові гарантії, що застосовуються та використовуються у сфері державного нагляду та контролю, доповнюють адміністративні регулятори.

Чинне адміністративне законодавство встановлює різний набір гарантій для контрольованих осіб залежно від виду державного нагляду та контролю, у межах якого оцінюється дотримання обов'язкових вимог. Адміністративно-правові гарантії прав контрольованих осіб є різновидом правових гарантій, що встановлюється у межах адміністративно-правового способу регулювання суспільних відносин. Позначені аспекти не вичерпують всього обсягу адміністративно-правового гарантування прав фізичних і юридичних осіб під час здійснення державного надзору та контролю, що обумовлює необхідність подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративне право України (загальна частина) : навчальний посібник / Остапенко О. І. Ковалів М. В., Гулак Л. І. та ін. Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с.
2. Єсімов С. С. Превентивне регулювання: теоретичні аспекти. *Соціально-правові студії*. 2020. Випуск 3 (9). С. 40–47.
3. Чернописька В. З. Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2021. 500 с.
4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/877-16>
5. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>
6. Дубовий Є. О. Адміністративно-правові засади контрольовано-наглядової діяльності правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 312 с.
7. Ковалів М. В., Яремко В. Я., Кузьо Л. І. Гарантії забезпечення прав та свобод людини у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. *Соціально-правові студії*. 2019. Випуск 1 (3). С. 57–62.
8. Чемодурова А. Правове регулювання та його ефективність у сучасному світі. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 262–267.
9. Сорока Л. В. Державний нагляд і контроль як основа адміністративно-правового забезпечення та реалізації державних гарантій. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31. № 4. С. 173–177.
10. Целлер Е., Куйбіда Р., Мельник Р. Дискреція адміністративних органів і судовий контроль за її реалізацією. 2021. 54 с. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/602/a7b/15b/602a7b15b362e496299034.pdf>
11. Єсімов С. С., Перепелиця А. В. Адміністративно-правове регулювання внутрішньовідомчого контролю в органах Національної поліції. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 2 (12). С. 72–78.
12. Марущій О. А. Забезпечення законності в діяльності органів виконавчої влади: адміністративно-правова характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2021. 216 с.